

Commandant Luitenant ter Zee der eerste klasse J.K. Kempeesⁱ vertelt over Hr. Ms. Kortenaer en zijn OVW-ers.

Bijna 44 jaar geleden werd door de toenmalige marine correspondent Kretschmer de Wilde een interview afgenomen van de commandant van de Hr.Ms. Kortenaer.

Immers de eerste Kortenaer was bij de Slag in de Javazee gezonken in een poging de Amerikaanse kruiser Houston te behoeden voor torpedering. Op de Hr.Ms.

Kortenaer II voerde Luitenant ter zee Kempees het bevel over een bemanning waarvan de kern werd gevormd door beroepspersoneel, maar vooral door oorlogsvrijwilligers, aan wie hij veel hulde toezwaait. Omdat veel OVW-ers die in Marine dienst hebben gevaren deel uitmaken van de Bond van Wapenbroeders, heeft de redactie gemeend dit verhaal op te nemen en gelooft dat hiermee de vele marine-OVW-ers geen betere hommage kan worden bewezen.

Het kostte enige moeite om de gewezen Commandant van Hr.Ms. “Kortenaer”, de Luitenant ter Zee der 1ste klasse J.K. Kempees, ertoe over te halen iets van zijn ervaringen te vertellen. Na een korte aarzeling stemde hij toe, doch maakte daarbij een uitdrukkelijk voorbehoud “Ik heb wel graag dat U over het schip schrijft en de bemanning, maar laat U mij er buiten”.

...Ltz / J.K. Kempees...

Wij beloofden het te zullen proberen, maar wisten bij voorbaat reeds dat het ons niet zou gelukken hem geheel “out of the picture” te houden, om de eenvoudige reden, dat het beeld van Hr.Ms. “Kortenaer” zonder hem niet

volledig zou zijn.

Wij verklappen dan ook geen geheim door u te vertellen wat in Marinekringen algemeen bekend is: de bijzondere klank, welke de naam van Hr.Ms. “Kortenaer” tijdens het verblijf in de Indische wateren heeft verworven, dankt het schip in niet geringe mate aan de eerste Commandant, die het onder Nederlandsere vlag heeft gehad. Wie “Kortenaer” zegt, zegt “Kempees”, zo zeer zijn in korte tijd schip en commandant eenzelfde begrip geworden, zo hecht ook, voelt de bemanning zich aan beiden verbonden. Niet zonder reden hebben de twee K's op de prestaties van deze bemanning een stempel gedrukt. Op deze prestaties legde Luitenant ter Zee Kempees in het gesprek, dat wij met hem

hadden, de nadruk. “Dankbaar gedenk ik de toewijding, bereidheid tot dienen en dadendrang van mijn bemanning, niet in de laatste plaats van de oorlogsvrijwilligers, die onder de ervaren leiding van het beroepspersoneel hun uiterste best doen om de hun gegeven opdrachten zo goed mogelijk uit te voeren. Ik had steeds het gevoel, dat ik hun nooit te veel kon vragen!”

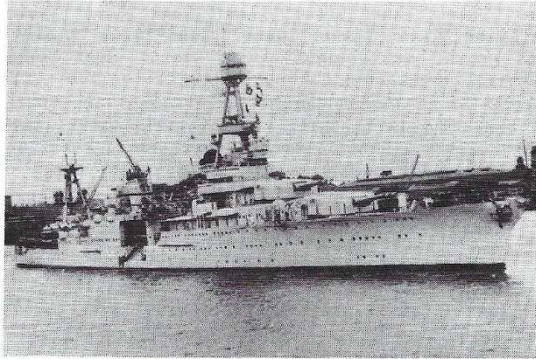
“Dit is ongetwijfeld een sterke getuigenis, Commandant, die tevens verklaart hoe U erin slaagde zoveel belangrijke operaties binnen den kortst mogelijke tijd succesvol uit te voeren”. '

“U moet niet vergeten, dat in elke Marine nog steeds het woord van Clausowitz van toepassing is, dat het niet de schepen zijn

die elkaar bevochten, maar de mannen!"

"Het schip, waarover U het laatst het bevel hebt gevoerd, is drager van een grote naam. Kan dit wellicht aanleiding voor U zijn om een parallel te trekken tussen de nieuwe "Kortenaer" en zijn voorganger, die in den Slag in de Javazee een roemvol einde vond?"

"Dan gaan we in gedachten terug tot 27 februari 1942.ⁱⁱ Het is 's-middags half zes. Het eskader onder commando van de

De Amerikaanse kruiser Houston, waarvoor de Kortenaer I zich opofferde.

Schout bij Nacht K.W.F.M. Doorman heeft de naderende Japanse strijdmacht voorlopig teruggedreven. De Geallieerde kruisers en jagers moeten zich hergroeperen voor de nachtelijke actie,

die onvermijdelijk volgen moet. Aan Harer Majesteits torpedootjager "Kortenaer" is opgedragen den Amerikaanse kruiser "Houston" te begeleiden en te beschermen tegen vijandelijke onderzeeboot-aanvallen.

.... Schout bij Nacht Doorman

Plotsteling een bellenbaan: een torpedo, gericht op U.S.S. Houston Alleen een wonder kan de kruiser nog redden. Dit wonder is Hr.Ms. "Kortenaer", die zonder een moment aarzeling zodanig wordt gemanoeuvreed, dat zij de voor de "Houston" bestemde torpedo onderschept. Een ontzaglijke ontploffing volgt. Het is alsof er een siddering door het schip gaat, het moment voordat het in tweeën breekt. In enkele minuten is de jager in de golven verdwenen. Hr.Ms. "Kortenaer" is met de vlag in top

ondergegaan.

Drie-en-een-half jaar later: 1 oktober 1945. Op de Britse Marinewerf in Devonport ligt een torpedootjager. Enkele minuten geleden heette het schip nog H.M.S. "Scorpion".

Op haar dek staan tweehonderddertig mannen: officieren, onderofficieren en manschappen van de Koninklijke Nederlandsche Marine. Zij brengen den militairen groet, terwijl de Nederlandsche vlag, geus en wimpel plechtig worden gehesen: Hr.Ms. "Kortenaer" is herleefd als een symbool van de wederopbouw van de Nederlandsche Zeemacht, als een symbool tevens, van de Nederlandse volkswil onze plaats te midden der andere natiën te hernemen.

Een nieuwe Kortenaer, bemand met nieuw personeel, met oude, ervaren onderofficieren, matrozen en stokers, en ook met oorlogsvrijwilligers. Bemand met Nederlanders van na de oorlog, maar met dezelfde geest bezielde als de mannen, die op de vorige "Kortenaer" het hoogste offer brachten voor Koningin en Vaderland.

Wij schrijven november 1945 en bevinden ons in de Indische Oceaan. Wij stomen met een vierentwintig mijl 's vaartje van Aden naar Colombo. Wij hebben haast, want Nederlands-Indië heeft ons weer nodig. Op de bak een matroos, een oudgediende, die gedurende de oorlog in Nederland gevangen zat. Een gesprek: "Wat is het fijn, Commandant, om weer bij de Marine terug te zijn, het is net of je weer thuis bent. Ik heb vroeger ook op de jagers gediend, Commandant. Dit is een fijn scheepje, alleen nog erg vuil, maar we zullen er weer een jachtje van maken!" Wel, het schip is inderdaad een "jacht" geworden!

De Hr.Ms. Kortenaar II op volle kracht.

In december 1945 waren wij op

patrouille, aan de Zuidkust van Borneo. Een modderkust, warm en vochtig. Ja, laten we eerlijk zijn, het was stierlijk vervelend. Het is Kerstmis. We eten kaakjes, want de aardappelen en rijst waren reeds enkele dagen geleden opgebraakt. De bevoorrading in Indië is nog een vraagstuk. Eindelijk een prauw. Misschien zitten er wel extremisten in! Eindelijk wat te doen! De onderzoekingsploeg gaat er heen en keert weldra met de prauw op sleep terug. De onderzoekingsofficier stapt aan dok. "Wat is er meneer, zullen wij ze opbrengen?" "Nee, alles is in orde, maar die kerels hebben geen water meet". Even is er teleurstelling de jongens hadden gehoopt op enige actie. Maar spoedig is die teleurstelling verdwenen. Rappe handen hijsen de watervaten uit de prauw aan dek en vullen deze. Uit de kombuis wordt een blik kaakjes gehaald en aan de prauw afgegeven, want die arme donders hadden al twee dagen niets gegeten. Een zieke wordt door de dokter behandeld, waarna de prauw weer afsteekt, onder hartelijk gewoef van beide zijden: wij gaan als vrienden uit elkaar". "Wanneer U terugziet op Uw bevelsperiode, welke impressie treedt

daarbij dan het meest op den voorgrond?" "Dat ik als commandant het geluk heb gehad een grote verscheidenheid van opdrachten te krijgen, vanaf operationele verrichtingen zoals het bombarderen van terroristische hoofdweerstandspunten in samenwerking met het Leger, tot daadwerkelijke hulpverlening aan in nood verkerende Indonesische prauwvaarders toe!"

"Tot welk soort opdrachten voelde U zich het meest aangetrokken?" "Zonder enige aarzeling kan ik hierop antwoorden, dat het constructieve werk mij verreweg de grootste voldoening gaf". "Zoudt U daarvan, behalve het verhaal van die prauw, nog een voorbeeld Willen noemen?"

"In Februari van dit jaar lagen wij te Sabang, waar het kleine Rooms-Katholieke kerkje gedurende het zegenrijke Japanse bewind praktisch een ruïne was geworden, haveloos en armelijk. Er werden vrijwilligers gevraagd om het gebouwtje te restaureren. In hun eigen vrije tijd, met behulp van door het schip te verstrekken

materialen. Gedurende enkele dagen gaat er 's-middags een ploeg naar de wal met verfpotten, kwasten, hamers, zagen, hout en spijkers. Het dak wordt rood, de wanden wit, de deurkozijnen zwart, de torenspits zilvergrijs. Wanneer wij tenslotte met het schip naar elders vertrekken, heet het kerkje "de Kathedraal" en is het 't best gerestaureerde gebouw van Sabang geworden!"

Dit is inderdaad een aardig voorbeeld van bewezen hulpvaardigheid, die Uw mannen te land dus ook in toepassing brengen".

"Evenals op zee. Het is soms teleurstellend te ervaren hoe algemeen de misvatting blijkt te bestaan, dat een oorlogsschip niet anders doet dan schieten en vernielen. Hoe geheel anders is meestal de werkelijkheid! Natuurlijk, de Marine heeft nu eenmaal tot taak het wettig gezag te handhaven met alle haar ten dienste staande machtsmiddelen en wanneer zich ergens een kustbatterij bevindt, die onze schepen beschiet, dan is het onze plicht deze tot zwijgen te brengen en wij doen zulks grondig. Maar

wanneer wij op patrouillevaart in Straat Madoera voor onderzoek een prauw aanhouden, die in plaats van gewapende pemoeda's half verhongerde Madoeroezen blijkt te bevatten, die aan den oeverwal voedsel hoopten te vinden, dan laten wij die arme drommels niet gaan voordat zij eerst een behoorlijk maal van ons hebben gehad en vaak krijgen zij dan nog een halve zak rijst van ons mee! Onlangs troffen wij een omgeslagen prauw aan, waaraan de opvarenden zich vastklampten in hoop op redding. Wij hebben het vaartuigje toen voor hen recht gezet en leeg gehoosd. Ten gevolge van de doorstane ellende waren zij er vrij beroerd aan toe. Wij hebben hen eerst goed laten eten en hun vervolgens kleren gegeven, Want die arme kerels hadden niets meer. Dit was iets, wat ik eigenlijk niet had mogen doen, Want die kleding was voor onze eigen mensen bestemd, maar op zo'n moment laat je ie hart spreken".

U hebt zich zo-even waarderend uitgelaten over de prestaties van de Oorlogsvrijwilligers, Commandant. Het zou interessant zijn de opvattingen te

leren kennen van deze jongens, die na afloop van hun vrijwillig dienstverband straks weer in de burgermaatschappij terug keren".

"Ook zij hebben evengoed als ieder ander in dezen tijd teleurstellingen ondervonden op verschillend gebied, in die zin, dat hun verwachtingen ten aanzien van het tijdstip van thuisvaren niet vervuld zijn doordat de omstandigheden dit niet toelaten en de Koninklijke Marine hun diensten langer nodig heeft, dan aanvankelijk werd verwacht. Te meer stel ik het daarom op prijs, dat zij desondanks zich met onverminderde ijver aan hun werk geven en dat de geest onder hen uitstekend kan worden genoemd.

De ervaring, die ik met de O.V.W.-ers heb opgedaan heeft uitgewezen, dan zij dezelfde goede grondslag hebben als het beroepspersoneel der Zeemacht getoond heeft te bezitten. Niet alleen lieten zij mij op beslissende momenten nooit in de steek, maar wat hun individuele prestaties onder moeilijke omstandigheden betreft, hebben zij mijn verwachtingen steeds overtroffen. Ik wil hierop wat dieper ingaan, omdat deze houding psychologisch niet zonder betekenis schijnt. Het is geloof ik, kenmerkend

voor onzen volksaard, dat deze jongens betrekkelijk lauw staan tegenover alles waarvan zij het nut of de noodzaak niet inzien. Zodra zijn zij echter niet overtuigd van deze noodzaak en hebben zij in de gaten dat het welslagen van een bepaalde onderneming van hen afhangt, of deze zelfde "lauwe" Nederlanders zijn op eenmaal de meest enthousiaste kerels, die men zich kan voorstellen!'

Met een enkel voorbeeld kan ik dit illustreren:

Na vier maanden onafgebroken te hebben gepatrouilleerd, kwamen wij voor een korte rustpauze in april van dit jaar in Fremantle aan, toen het Nederlandse stoomschip "Bonaire" binnenliep voor het laden van voorraden voor Nederlands-Indië: levensmiddelen, medicijnen, Rode Kruis auto's en trucks, allemaal zaken waaraan op Java zo dringend behoefte bestaat. Niettemin meenden de Australische havenarbeiders uit politieke overwegingen het schip niet te kunnen beladen; op de merites van deze zaak zal ik hier niet ingaan. Genoeg zij te vermelden, dat de jongens van de Koninklijke Marine zich hierdoor niet

lieten ontmoedigen. "Dan zullen wij het zelf doen!", was kort en goed hun standpunt. Vijftig man van de Nederlandse onderzeeboten en vijftig man van de "Kortenaer" treden aan. Reeds de eerste dag blijkt dat hun laadtempo driemaal zo snel is als dat van de dokwerkers: dertig ton per uur in plaats van de gebruikelijke tien. Ik sprak een van de stuurlieden van de "Bonaire", die mij zei: "Die jongens van U werken zo hard, dat ik hen gewoon moet remmen, want dit houden ze nooit vol". Maar zij hielden het wel vol, net zolang totdat wij tien dagen later weer weg moesten, terug naar de Grote Oost, waar men ons nodig had".

"Hoe denken zij zelf over hun prestaties?" "Verbeelding hebben zij niet, daarvan kan ik U een aardig voorbeeld noemen. Onlangs liet ik aan boord mijn haar knippen, wat de kapper, 'n Oorlogsvrijwilliger, natuurlijk 'n pracht van een kans bood voor een woord van hart-tot hart met zijn commandant. Hij maakte hiervan dan ook ruim gebruik en wond er geen doekjes om. "Commandant", aldus stak hij van wal, "toen U een jaar geleden het schip naar Indië bracht, durfde U het toen eigenlijk wel aan om uit te varen met een

bemanning, die voor 70% bestond uit oorlogsvrijwilligers, jongens die tevoren nog nooit op zee waren geweest?"

Om die vraag heb ik even moeten lachen, maar ik heb die jongen geantwoord, dat ik het best aandurfde ondanks hun gebrek aan ervaring, omdat ik onbepert vertrouwen had in hun ernstige wil het goed te doen".

Commandant, wij zijn erg nieuwsgierig naar Uw oorlogservaringen. De Koningin heeft U tweemaal het Brozen Kruis verleend. Bij welke gelegenheden hebt U die onderscheidingen verworven?"

"In de zeeslag in Straat Badoeng op 19 Februari 1942 en bij de beschieting van Sabang op 25 juli 1944. Ik was Officier van Artillerie op Hr.Ms. "Tromp", op welk schip ik vijf jaren heb gediend. Ik heb U al gezegd, dat ik niet over mijzelf wil praten, maar wel wil ik U vertellen, wat mij van beide krijgsverrichtingen het meest heeft getroffen.

Ik had mijn jongens steeds ingeprent: "Wat er ook gebeurt, blijf onder alle omstandigheden steeds door schieten!" In Straat Bandoeng incasseerde Hr.Ms. "Tromp" die gedenkwaardige nacht bij

het tweede vijandelijke salvo een voltreffer op de commandotoren, ten gevolge waarvan de centrale vuurleiding uitviel. Ik kroop tussen de verwrongen pantserplaten vandaan naar buiten en haastte mij naar het dek, om de leiding van het vuren persoonlijk in handen te nemen.

Toen ik bij de kanons aankwam, waren de jongens echter reeds overeenkomstig de hun door mij ingeprinte instructies eigener beweging tot zelfstandig vuur overgegaan. Het was mij een grote voldoening te ervaren, dat mijn doctrine blijkbaar zozeer was doorgedrongen, dat zij in de moeilijkste omstandigheden hun kop niet kwijtraakten, maar zelf het initiatief namen en rustig de kanons bleven bedienen.

Voor Sabang gaven zij opnieuw blijk van grote geoefendheid en beheerste kalmte. De resultaten van het schieten, zowel als de individuele prestaties van ieder afzonderlijk, waren toen ver boven hetgeen ik op dat moment durfde verwachten”.

Hebt U de laatste tijd nog weleens opdrachten vervuld, die van de normale routine afweken?”

“Ja. In mei van dit jaar werd mij de organisatie opgedragen van de afvoer van een-en-twintig-duizend Japanners uit de Kleine Soenda-eilanden. Zij werden in groepen van acht-en-dertig-honderd man op Liberty-schepen vervoerd. De organisatie aan de wal was in handen van het Koninklijke Nederlandsch-Indisch Leger, terwijl het transport over het water onze taak was. De Britten hadden gerekend op 24 uur laadtijd per schip. Mede dankzij het uitstekende werk van het leger was het eerste schip echter in 4 1/2 uur geladen en het tweede in 3 uur. De Force Commander Outer Islands zond een afgevaardigde om te zien hoe het mogelijk was, dat het zo vlug ging. Hij had buiten de Nederlandse Leger- en Marineman gerekend. De vroegere Japanse landingsvaartuigen werden door onze matrozen en stokers zelf bemand en aldus voeren twintig van die scheepjes in gestadige stroom heen en weer tussen het strand en het schip de Britse officieren waren gerustgesteld en de Japanners hadden geleerd, dat ook wij gesteld zijn op het snel liquideren van een

onverkwikkelijke zaak.

Nog even moet ik U vertellen van het bezoek, dat Hr. Ms. “Kortenaer” in juli van dit jaar kreeg van de Commandant Zeemacht, Viceadmiraal A.S. Pinke, vergezeld van de Inspecteur van de Marine Stoomvaart Dienst, Hoofdofficier M.S.D.2de klasse H.L. ten Cate. Het gehele schip werd geïnspecteerd, er werden oefeningen gehouden met de batterij, er werd “brand” geblust. Toen ontving ik het verzoek van het machinekamer personeel, “of we weer eens uiterst vermogen mochten lopen, zoals we dat een dag na de indienststelling gedaan hadden”: zij wilden de Admiraal en Overste Ten Cate zo graag eens laten zien, dat zij ook voor hun taak berekend zijn. Hoe hard wij die middag liepen, blijft echter een militair geheim!”

Met welke gedachten stapt U a.s. donderdag in de Skymaster naar Holland, Commandant?”

“Met de gevoelens, waarmee ik onlangs, op 23 september, bij de commando-overdracht te Soerabaja van mijn

bemanningsafscheid nam: ik heb mijn jongens toen bedankt voor hetgeen zij voor het Koninkrijk hebben gedaan. Dit is namelijk iets, wat mij zeer na aan het hart ligt!"

In deze dagen van twijfel en onzekerheid omtrent tal van vragen, die zich ten aanzien van ons volksbestaan aan ons opdringen, doet het onzegbaar goed een dergelijke getuigenis te horen van een fiere Nederlander, die zijn afstamming van een zeevarend ras niet verloochent. Deze afstamming heeft hem staal in de aderen gegoten, zoals hij in de oorlog bewezen heeft. Maar hoewel hij niet schroomt hard toe te slaan, wanneer dit voor de handhaving

van veiligheid en recht soms onvermijdelijk is, klopt zijn groot en warmvoelend zeemanshart voor het goedwillende deel der bevolking van Nederlands-Indië, waaraan hij zoveel uitnemende diensten heeft bewezen en dat hem node vertrekken ziet.

(Bron: "Wapenbroeders", oktober 1990, nummer 8)

ⁱ Geboren 12 oktober 1910 te 's Gravenhage, overleden 15 september 1997, Corseaux, Zwitserland.

ⁱⁱ Voor zijn optreden van 19 tot 27 februari 1942 aan boord van Hr.Ms. Tromp in de Javazee en Straat Lombok, werd bij Koninklijke Besluit nummer 9 van 2 september 1942, hem het "Bronzen Kruis" verleend.